

Auteurs

ÖIR GmbH (Austria): Christof Schremmer et al. ; TU Wien, Energy Economics Group (Austria): Lukas Kranzl, et al.; Fraunhofer ISI (Germany): Jan Steinbach et al.; University of Newcastle, Global Urban Research Unit (United Kingdom): Simin Davoudi et al.

Doel van dit rapport

Het project heeft tot doel in kaart te brengen

1. hoe energieverbruikspatronen in Europese regio's verschillen, opgesplitst in huishoudens, openbare gebouwen, economische activiteiten en vervoer;
2. waar welk regionaal potentieel aanwezig is voor opwekking en distributie van hernieuwbare energie
3. welke beleidsacties en maatregelen op de verschillende niveaus genomen kunnen worden om de overgang naar een koolstofarme economie te maken;
4. welke aanbevelingen dan geformuleerd kunnen worden voor de versterking van koolstofarme economie, met inachtneming van het Europees cohesiebeleid.

Belangrijkste resultaten

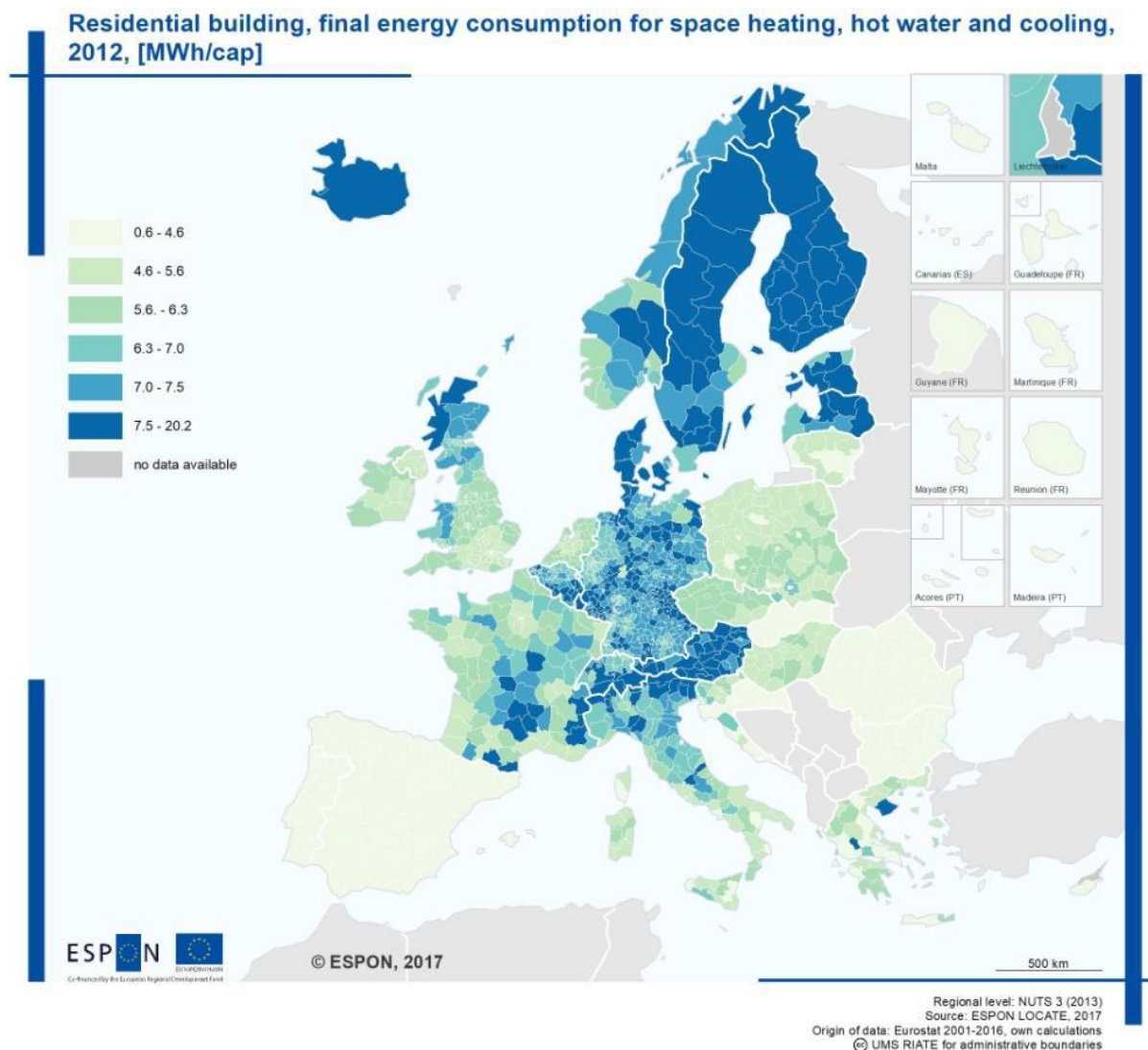
- Het energieverbruik per hoofd van de bevolking vertoont in het algemeen hogere scores in Centraal en Noord-Europa dan in de rest van het continent. Opvallend is dat Oost-Europa met vergelijkbare klimaatomstandigheden een lager energieverbruik heeft, mogelijk als het gevolg van het verschil in welvaart.
- Tussen 2002 en 2012 hebben vooral de West- en Noord-Europese landen een dalend energieverbruik laten zien; gedurende dezelfde periode heeft Oost-Europa een toenemend energieverbruik gekend.
- Het potentieel voor hernieuwbare energie is (zoals verwacht) sterk afhankelijk van de specifieke regionale omstandigheden. Zo hebben Scandinavië, de Baltische Staten, Noord-Frankrijk, Denemarken, Duitsland, de UK en Nederland een sterk potentieel voor windenergie. Zonne-energie heeft daarentegen het grootste potentieel in de Zuid-Europese landen.
- Het vermogen van een regio om zijn potentieel aan hernieuwbare energie te exploiteren hangt echter af van zijn vermogen om sociaaleconomische veranderingen in die regio te mobiliseren, gebruikmakend van zowel zijn bestuurlijke kracht, als zijn vermogen om informele initiatieven van onderop te stimuleren door middel van partnerschappen en samenwerkingen.

- In landen met sterke bestuursstructuren over meerdere niveaus vindt de overgang naar een koolstofarme economie doorgaans via beleid plaats. In landen met zwakkere of weinig samenhangende beleidsstructuren zijn peer-to-peerinitiatieven van onderaf meer veelbelovend.
- Uit de case-studies blijkt dat kleinere (sub) regionale beleidsniveaus kunnen fungeren als een belangrijke link tussen nationale en Europese kaders en het lokale niveau. Dit (sub) regionale niveau mist echter vaak formele verantwoordelijkheid en politieke autoriteit om bepaalde interventies uit te voeren.
- Een systematische kruiscontrole tussen beleidslijnen en maatregelen op verschillende niveaus en tussen verschillende sectoren is nodig, aangezien er nog steeds een aantal tegenstrijdige regels en steunregelingen van kracht zijn die de overgang naar een duurzame energie belemmeren.

De volgende regionale acties en beleidsmaatregelen werden als het meest succesvol geïdentificeerd voor een transitie naar een lage energie economie in Europa:

- Regionale en lokale implementatie combineren en gebruik maken van synergiën van competenties en middelen;
- Ontwikkelen van op maat gesneden implementatiestrategieën voor verschillende economische sectoren, energiebronnen en -sferen van het dagelijks leven;
- De sterk verschillende geografische en economische potenties en actoren voorwaardelijk maken voor regionale strategieën;
- Ervaringen en goede praktijken tussen regio's uitwisselen en gebruik maken van de impuls van internationale koolstofarme initiatieven op regionaal niveau;
- Middelen op regionaal niveau samenvoegen om in staat te zijn mee te dingen naar subsidies, investeringshulp en onderzoeksfondsen;
- Meer gebruik maken van de aanwezigheid van regionale actoren en regionale kennis;
- Samenwerken met de economische sector als een belangrijke partner in succesvolle regionale lage-koolstof-overgangsstrategieën;
- Relevante informatie verzamelen en regionale belanghebbenden informeren.

Hoofdkaart van het rapport

Het energieverbruik en het potentieel van hernieuwbare energie zijn even divers als de regionale omstandigheden die zich voordoen bij de overgang naar een koolstofarme economie (LCE): klimaatomstandigheden, topografie, gebouwde omgeving en economische profielen, alsook wettelijke kaders, beleidsstructuren en stakeholders laten een grote variëteit zien.

Algemene aanbevelingen

Om een gemeenschappelijk kader te ontwikkelen voor de transitie naar een lage energie economie worden in het rapport drie beleidsaanbevelingen geformuleerd:

- Gebruik een viervoudige helixbenadering om maatregelen te ontwikkelen en te implementeren. Dit is een benadering waarin de regionale overheid samenwerkt met de academische, private sectoren en de gemeenschap van de regio in de overgang naar een koolstofarme economie, wat kan leiden tot meer experimenten en creativiteit bij het vinden van oplossingen om de transitie te laten plaatsvinden.
- Verstrek de middelen, tijd en continuïteit om institutionele capaciteit op regionaal niveau te kunnen bouwen, zowel van onderop als via goed opgezette beleidsprocessen op meervoudige niveaus. Dit betekent dat veel regio's nieuwe instellingen creëren of stabiele partnerschappen vormen tussen een coalitie van regionale instellingen om de overgang naar een koolstofarme economie aan te pakken.
- Ontwikkel een gemeenschappelijke gedeelde visie en kader mbt het onderwerp als een eerste stap in de overgang.

Discussie en aanbevelingen voor België

- Tussen 2002 en 2012 is het elektriciteitsverbruik per hoofd van de bevolking in bijna alle landen van Europa toegenomen, met uitzondering van Luxemburg, Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en België.
- Het huishoudelijk energieverbruik is het sterkst gedaald in provincie Luxemburg en het minst in de provincies Henegouwen en West-Vlaanderen.
- Landen met een zeer laag biomassapotentieel en een lange traditie van een wijdverspreid aardgasnet vertonen aanzienlijk minder hernieuwbare energiedragers. Ierland en België hebben daarom het laagste aandeel hernieuwbare energiedragers (eerste categorie), gevolgd door Groot-Brittannië en Nederland (tweede categorie).
- België scoort vrij laag op het gebied van hernieuwbare energie voor elektriciteit.
- Landen met (technologie-)specifiek beleid ter bevordering van zonne-energie bereikten echter wel een aanzienlijke toename van de capaciteit (bijvoorbeeld Spanje, Griekenland, Italië, België, Duitsland en andere). Deze effecten bepalen ook de ontwikkeling van het exploitatieniveau van zonne-energie tussen 2002 en 2012.

De volgende regionale beleidsacties kunnen volgens het rapport de transitie naar een meer duurzame, koolstofarme economie bewerkstelligen:

- In 2016 zijn er in de 28 staten in totaal 1323 beleidsmaatregelen geïmplementeerd die de transitie naar een koolstofarme energie moeten bevorderen (gemiddeld 47 per land). België springt er met 123 maatregelen sterk bovenuit, gevolgd door Frankrijk en Roemenië. Gegeven de stand van energietransitie in België gaat het dus niet om de omvang maar eerder om de kwaliteit van die maatregelen.
- Globaal genomen is 39% van de Belgische maatregelen informeel, 32% financieel en 28% regulerend. De meeste informele maatregelen zijn van het informatietype. Slechts 2 maatregelen waren bottom-up initiatieven, ontwikkeld door de regionale autoriteit. Er is dus nood aan meer samenwerking en participatie.
- Het sterk regionaal beleid in België veroorzaakt vertragingen in de implementatie van de wereldwijde en Europese directieven mbt de vermindering van en de transitie naar een meer duurzaam energieverbruik. Er is nood aan een meer gestroomlijnde implementatie.

Samenvatting van nationale institutionele structuren energie-efficiëntiebeleid en trends in België:

- Openbare dienstverplichting voor elektriciteitsdistributienetbeheerders in Vlaanderen;
- Bevordering van hernieuwbare energie en warmtekrachtkoppeling via een groencertificatenstelsel;
- Vrijwillige overeenkomsten met het bedrijfsleven;
- Implementatie van de Energy Performance of Buildings-richtlijn, inclusief eerdere verordeningen op K-niveau;
- Subsidies voor energiebesparende investeringen in Wallonië en Brussel;
- Omzetting en implementatie van de richtlijnen inzake etikettering en ecologisch ontwerp;
- Diverse maatregelen in de transportsector;
- Subsidies voor energiebesparende maatregelen in de tuinbouw in Vlaanderen.

Auteur van het Synthetisch Rapport

Séverine Baert (AMRP, UGent) in samenwerking met de leden van het Belgisch ESPON

Contact Punt.

Het Belgisch ESPON Contact Punt is gefinancierd door Departement Omgeving (Vlaamse Overheid), DGO4-Direction générale opérationnelle Aménagement du territoire, Logement, Patrimoine et Energie (Service public de Wallonie) en perspective.brussels.

Het werk van het Belgisch ESPON Contact Punt wordt gecoördineerd vanuit de Afdeling Mobiliteit en Ruimtelijke Planning van Universiteit Gent, met de partners van Université Liège en Vrije Universiteit Brussel.

Luuk BOELENS
luuk.boelens@ugent.be
Séverine Baert
severine.baert@ugent.be

Universiteit Gent
AMRP
Sint-Pietersnieuwstraat 41 B2
9000 Gent

Kobe BOUSSAUW
kobe.boussauw@vub.be
Joren SANSEN
joren.sansen@vub.be

Vrije Universiteit Brussel
Cosmopolis
Pleinlaan 2
1050 Brussel

Jacques TELLER
jacques.teller@uliege.be
Zoé LEJEUNE
zoe.lejeune@uliege.be

Université de Liège
LEMA/Lepur
Quartier Polytech 1, Allée de la Découverte
9, Bât B52/3
4000 Liège